

For 100 år siden...

Her kan man læse div. lokale notitser og artikler fra Viborg Stiftstidende og Viborg Stifts Folkeblad, afskrevet af forfatteren Chr. Jacobsen i forbindelse med forarbejdet til "Alheden" fra 1990.

Juni 1918

VST 135, 12. juni 1918 s. 2: **Dyrskue i Grønhøj.** Viborg Amt landøkonomiske Forenings Dyrskuer begyndte i går med skuet i Grønhøj. Til hvilket der var mødt særdeles mange af omegnens folk.

Tilførslen af dyr var omtrent af samme størrelse som i fjor; der var denne gang lidt flere køer, men til gengæld færre tyre og disse var endog af særlig ringe kvalitet. Af geder var der en lignende tilførsel som sidste år og kvaliteten var den samme.

VST 140, 18. juni 1918 s. 2: En tørvearbejder og en baneditto fra Karup der forleden havde fået lidt rigeligt med spiritus, optrådte så højtrøstede nede i Dumpen, at politiet måtte tage sig af dem. De idømtes en bøde på henholdsvis 10 og 15 kr.

VST 141, 19. juni 1918 s. 3: **Fine tørvearbejdere.** Det vellønnede arbejde i tørvemoserne i år har givet mange folk, hvis virksomhed ellers ligger på helt andre områder, lyst til at tage fat på tørvegravningen. I en mose ved Karup har der således efter hvad Holstebro Dagbl. meddeler, siden sæsonens begyndelse arbejdet en teologisk kandidat og en løjtnant.

VST 145, 24. juni 1918, s. 2: **Karup i elektricitetens tegn. Åens vandkraft, hedebyens forvandling.** Kølvrå mosebrug havde i går arrangeret en intim festlighed i Karup i anledning af elektricitetsværkets indvielse. Foruden selskabets medlemmer deltog de mænd, der havde fungeret ved værkets udførelse, lodsejerne langs værkets vandkanal og enkelte andre, som selskabet havde ønsket at se som sine gæster ved denne lejlighed. Med beklagelse havde man måtte opgive den første plan om at lade samtlige mosens arbejdere deltage. Der var så vidt anledning til at fejre dagen, som værkets åbning betegner begyndelsen af et nyt kapitel i den interessante bog, der en gang kan skrives om Karups udvikling og Alhedens forvandling fra kedsommelighed – for byens – og goldhed og øde for hedens vedkommende til liv og vækst og omsætning og plads for mange mennesker. Det er jo ikke mere end 10-20 år siden, at Karup var det yderste Thule, den af guder og mennesker mest forladte del af kongeriget og hedens endeløse brune lyngflader i nord og syd. Nu er heden ikke stort forskellig fra et almindeligt vestjysk landskab

og Karup – førhen 4-5 fattige hedegårde – en nærsom stationsby med samme rædselsarkitektur som andre stationsbyer og en broget samling af udsalg. Man kan købe brød og damehatte på telefonstationen og Gyldendals klassikere hos høkeren og blive barberet hos bageren. Det er lyngen og tørven, der har sat den uventede fast i udviklingen. Forvandlingen skete for 3 år siden. Før agede hedebonden møjsommeligt til Viborg torv med sit læs lyng og kom hjem med 6-8 kr. Frugten af flere dages arbejde. Så gik der gullasch i lyngen, prisen jog i vejret. En lyngslåer tjente 25 kr. om dagen og eksporten af lyng lagde beslag på jernbanevogne i tusindvis. Lyngens halvbroder, revlingriset, undergik, om end senere, samme forvandling. På et par dage eller tre samler hedebonden nu et lille læs revlinger, kører det den mils vej eller halvanden, der er til nærmeste station, og modtager omgående en betaling af 100 kr., som han med et svedet smil forvarer i sin seddelbog. Men især tørven har medført forvandling. En halv snes tusinde kroner i penges værdi graves daglig op af moserne ved Karup. Det giver penge til højre og venstre, til arbejdernes store sværme, til tørveværkerne og til lodsejerne. En lille gårdmand derude, der forhen, når han tog selvangivelseskemaet i sin hånd næppe turde sætte frugten af sit slid året rundt højere end til 800 kr., får nu 8.000 kr. – otte tusinde – om året for at lade tørveselskabet opskære de tørv, der findes i hans mose. I ti år skal han hvert år have disse rare 8.000 kr., og når tiden er udløbet, får han sin mose tilbage endda i bedre stand, end da tørvejorden gjorde den kold og fugtig og lidetydende. I ti år vil produktionen, mener man, kunne fortsættes i det nuværende tempo, så er tørvejorden skåret op, de mægtige ege- og fyrrerødder fra oldtidens skove gået op i røg i egnens kakkelovne og fyr og tørve mosens saga fortalt for Karupådalens vedkommende. Men den tid, den sorg. Som sagt, værkets åbning er en begivenhed for egnen. Dets maskiner med 100 hestekraft vil muliggøre intensivere drift af de alt bestående virksomheder derude og byde betingelser for nye foretagender, der atter vil fremskynde den førhen så fattige egn yderligere forvandling og gøre den i stand til at rumme folk i hundredevis, hvor de forhen taltes i tiere – Karup å har som bekendt et ret stort fald, og egnens ledende mand, købmand J. C. Nielsen, Karup, indså nødvendigheden af at tage det stærkt rindende vands kraft i det praktiske livs tjeneste. Ved Hedeselskabets bistand blev man hurtig klar over, hvorledes det bedst kunne lade sig gøre. Under ledelse af én af selskabets ingeniører, hr. Thalbitzer, projekteredes værket i februar. Man skred straks til anlægget af den for en faldhøjde af 5 m nødvendige, 2 km lange kanal, og allerede nu er værket færdigt og sender sin kraft gennem ledningstrådene ud over mosen. Det præsenterer sig, takket være et vellykket samarbejde mellem arkitekt og ingeniør, som et efter omgivelserne harmonisk afstemt hele, der fra landevejen og banelinien virker malerisk og behageligt. Vandføringen er 2½ m³ pr. sekund og kan gennem de i maskinhallen opstillede 2 turbiner udvikle 125 eft. HK. Kanalens bundbredde er 3 m, vanddybden 1,10 m, faldet 0,35 på 1000. Af hensyn til fremtidige udvidelser er alt beregnet således, at vanddybden i kanalen kan forøges til 1,20 m, hvorved vandmassen og dermed ydeevnen kan forøges. I stedet for omløbshuse til afløb for det vand, der ikke benyttes, er bygget et hævertomløb, bestående af 7 stk. 12" rør. Det er første gang, et sådant hævertomløb er bygget her i landet, og det er betydeligt billigere end andre arrangementer. Anlægget er det største i sin slags, der er bygget her i landet. Mens maskinerne sættes i gang, tømte selskabet et glas champagne på kanalens volde, og da glassene var tømte og

sat hen på anretterbordet, væltede et kraftigt vindstød bordet og knuste glassene – hvilket tages som et glædeligt varsel om held for foretagenet. Ved spisningen blev der talt for købmand J. C. Nielsen, stationsforstander Kühle, mosebrug-interessentselskabets formand, direktør Petersen, Aarhus, entreprenør Klinge, Viborg, der har haft arbejdet i entreprise m.fl., og som parentes bemærkning skal tilføjes, at to af Viborgs yngre gentlemansfiskere var til stede og straks, da turbinerne begyndte at virke, kastede deres snører ud og tog nogle mægtige dræt af ørreder ind. B.D.